

Katja Mihurko Poniž

Fakultete za humanistiko, Nova Gorica

DOI: 10.4312/SSJLK.57.44-52

Zofka Kveder kot kulturna posrednica

V prispevku¹ je predstavljeno, v kakšnih oblikah in na kakšne načine se je odvijalo kulturno posredništvo Zofke Kveder. Razloženo je, v katerih kulturnih prostorih je delovala in kako je v njih navezovala osebne stike. Zofka Kveder je delovala večsmerno, saj je v prostorih, v katere se je priselila, promovirala slovensko kulturo, slovenski kulturni prostor pa je seznanjala z dosežki tujih umetnikov. Bila je tudi posrednica idej: feministične, jugoslovanske in ideje o sobivanju in medsebojnem spoštovanju različnih kultur. Prevajalski in publicistični opus Zofke Kveder je zelo bogat in doslej skorajda nepreučен, kar odpira možnosti novih raziskav.

Zofka Kveder, kulturno posredništvo, kulturni prenos, Ivan Cankar, večkulturnost

The paper presents the way in which the cultural mediation of Zofka Kveder developed. It explains the cultural spaces in which she worked and how she made personal contact within them. Zofka Kveder focused on a number of different directions, for in the places she moved to she promoted Slovene culture and she also informed the Slovene cultural space about the achievements of foreign artists. She was also a mediator of ideas: feminist, Yugoslav, and the idea of the cohabitation and mutual respect of different cultures. Her translational and journalistic oeuvre is very rich and hitherto scarcely studied, which opens up opportunities for new research.

Zofka Kveder, cultural mediation, cultural transfer, Ivan Cankar, multiculturalism

1 Uvod

Zofka Kveder (1878–1926) je bila od mladih dni navdušena raziskovalka novih geografskih in kulturnih prostorov. Kot dvajsetletno dekle se je odpravila na študij v Švico, odvisna je bila le od svojih prihrankov. Kasneje, spomladi leta 1900, se je za šest let ustalila v Pragi, ki je bila takrat središče mladih študentov s slovanskega juga. Stiki, ki jih je navezala v češki prestolnici, so ji koristili v hrvaškem kulturnem prostoru, ko se je leta 1906 preselila v Zagreb (Mihurko Poniž 2003). Njena želja po odkrivanju novih svetov in navezovanje stikov s predstavnicami in predstavniki tujih kultur je bila sprožilec za številne dejavnosti s področja kulturnega posredništva. Kot priseljenka je Zofka Kveder v novih domovinah odkrivala literarne osebnosti in njihova dela, spoznavala zanimive predstavnike in predstavnice narodov, o katerih je nato pisala v publicističnih in literarnih besedilih, ter bila tako prevzeta nad različnimi gibanji in idejami, da je zanje želela navdušiti še druge. Te dejavnosti lahko označimo z nadpomenko kulturno posredništvo (angl. *cultural transmission*), ki ga nizozemska raziskovalka Petra Broomans razume kot recipročni proces, kjer gre za delitev kulturnih in literarnih informacij, medtem ko kulturni prenos (angl. *cultural transfer*) pomeni enosmerno dejavnost, na primer prevod besedila iz enega jezika v drugega. Literarno posredništvo ne zaobjema le prevajanja, temveč je več: »Jezikovni posrednik v osnovi deluje znotraj določenega jezikovnega in kulturnega področja. Pogosto prevzema več vlog. Je prevajalec/prevajalka, recenzent/recenzentka, kritik/kritičarka, novinar/novinarica, literarni zgodovinar/literarna zgodovinarica, učenjak/uče-

1 Prispevek je rezultat dela na raziskovalnem programu Historične interpretacije 20. stoletja (P6-0347), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

njakinja, učitelj/učiteljica, knjižničar/knjižničarka, knjigarnar/knjigarnarka, zbiralec/zbiralka, literarni agent/literarna agentka, iskalec/iskalka, založnik/založnica, urednik/urednica revije, pisatelj/pisateljica, potopisec/potopiska ali svetovalec/svetovalka. Posredovanje druge nacionalne književnosti v lastno nacionalno književnost je kulturno posredništvo, ki pogosto zrcali bilateralno situacijo, v kateri se odvija tudi posredovanje lastne literature. Motivacija je lahko estetsko, ideološko, politično in/ali ekonomsko pogojena.« (Broomans 2009: 2) Kot še dodaja Petra Broomans, se preko kulturnega posredništva lahko odvija tudi posredovanje idej, s katerimi pride posrednik/posrednica v stik, ko odkriva druge kulturne prostore. Kulturni posredniki in kulturne posrednice lahko živijo med pripadniki iste skupnosti in ji posredujejo iz tuje kulture, lahko pa živijo v njim tujih kulturnih prostorih, kar jim omogoča posredovanje lastne kulture v novo okolje. V tem smislu je Zofka Kveder delovala večsmerno. Po odhodu iz slovenskega etničnega prostora je v slovenskih in hrvaških časopisih objavljala različne prispevke, v katerih je pisala o drugih kulturah, s katerimi se je srečevala, a hkrati je poskušala te prostore seznaniti ne le s svojim literarnim ustvarjanjem, temveč tudi s prevodi drugih slovenskih pisateljev in pisateljic v nemščino in kasneje tudi hrvaščino in češčino. Na ta način je prestopala geografske in jezikovne meje ter delovala večkulturno in transnacionalno, kar jo uvršča v posebno in ne zelo veliko skupino kulturnih posrednikov in posrednic njene dobe. Prikaz njenega literarnega posredništva zato predstavlja doprinos k »zgodovini transnacionalnega kulturnega prenosa in posredništva, ki doslej še ni bila napisana« (Broomans 2009: 7), še posebno pa mora biti takšna zgodovina osredinjena na vlogo žensk na tem področju, saj je spol lahko pomemben dejavnik pri kulturnem posredništvu (Broomans 2009: 20, 2012: 117–130).

2 Načini in oblike kulturnega posredništva Zofke Kveder

2.1 Prevodi in prispevki, ki so jih spodbudila osebna srečanja

Seznanjanje s tujo kulturo se odvija na različne načine. Med najbolj običajne sodi fascinacija z določenim umetniškim delom, ki spodbudi prevod v materni jezik posrednika/posrednice, lahko pa je želja po posredovanju tudi posledica osebnih stikov. Zofka Kveder je kmalu po prihodu v Prago navezala stike z mnogimi tam živečimi avtorji in avtoricami, ki so ustvarjali v češčini in nemščini. Z nemško govorečimi avtorji se je družila v krogu Oskarja Wienerja, v češki krog mladih ustvarjalcev in ustvarjalcev v literarnem klubu Slavija in v literarni salon Ružene Svobodove pa je slovenski pisateljici pomagala vstopiti Zdenka Hasková (Jensterle Doležal 2014). V druženjih z različnimi kulturniki in kulturnicami je Zofka Kveder delovala kot predstavnica slovenske književnosti, ki je z njo nedvomno seznanjala svoje češke intelektualne prijatelje in prijateljice. Stiki z njimi so spodbudili posredovanje njihovih umetniških dosežkov v slovenski, a tudi nemški in hrvaški govorni prostor.

Češki krog je bil v primerjavi z nemškim glede literarnega posredništva bolj navdihujoč, saj je spodbudil Zofko Kveder k prevajanju Gabriele Preissove in k zapisom o Ruženi Svobodovi, Eliški Krásnohorski, Boženi Nemcovi in Terézi Novákovi. Zofka Kveder je Preissovo in Svobodovo osebno poznala (Orožen 1978: 221). Za zagrebški dnevnik *Agramer Tagblatt* je leta 1901 prevedla kratko zgodbo *Erdbeeren [Jagode]* Gabriele Preissove. Njeno dramo *Žena sužnja* je prevedla v slovenščino in je bila uprizorjena v Deželnem gledališču v Ljubljani 13. 10. 1904. Zelo verjetno

se je v Pragi osebno seznanila tudi s pisateljico Boženo Vikovo-Kunětickovo. Kot je razvidno iz pisma, ki ga je tedaj zelo uspešni češki pisateljici pisala maja 1902, je v nemščino prevedla eno izmed njenih enodejank in jo ponudila reviji *Dokumente der Frauen*. Toda v uredništvu te pomembne feministične revije je bil tedaj za objavo pripravljen že prevod novele Božene Vikove-Kunětickove, zato je urednica Marie Lang, kakor beremo v že omenjenem pismu, prevod enodejanke (nemški naslov naj bi bil *Fazit*, verjetno se zdi, da je bil izvirnik *Co bylo*, saj so prav to enodejanko marca 1902 uprizorili v Narodnem gledališču) prestavila na kasnejše obdobje, a je istega leta revija prenehala izhajati.²

Zofka Kveder naj bi se v Berlinu osebno srečala tudi z nemško pisateljico Gabrielo Reuter. O tem je pisala v besedilu *Kod Gabrijele Reuterjeve*,³ kjer omenja tudi njeno knjigo *Aus guter Familie* (Iz dobre družine, 1895) in navaja, da jo je brala s praškimi prijateljci. Roman je vse pretresel in pisateljico so srčno vzljubili. Ta roman omenja tudi v svojem literarnem besedilu *Študentke* (1900).

Osebnosti so bili pomembni tudi za prevode Ivana Cankarja v češčino in uprizoritev njegove drame *Za narodov blagor* (prim. Moravec 1963: 86; Jan 2008). Zofka Kveder je Cankarja sicer veliko prevajala tudi v nemščino in ti prevodi so izšli v praškem nemškem dnevniku *Politik*, nedvomno pa je bila tudi pomembna posrednica pri prevajanju Cankarja v češčino. Njegovo dramo *Za narodov blagor* je namreč v češčino prevedla njena prijateljica Zdenka Hasková, veliko zaslug je imela tudi za krstno uprizoritev te drame v Pragi (prim. Moravec 1963; Jan 2008). Zelo dejavna je bila kot prevajalka slovenske književnosti v nemščino. V *Agramer Tagblattu* je leta 1901 objavila prevod Tavčarjevega kratkega pripovednega besedila *Meine Tischlade*. Tega leta je v nadaljevanjih v praškem *Politik* izšel celoten Kersnikov roman *Ciklamen*. Leta 1911 je v nemščino prevedla in v *Agramer Tagblattu* objavila Trdinovo kratko pripovedno prozo *Vrtličničar*. Največji prevodni opus Zofke Kveder v nemščino pa zavzemajo prevodi Cankarjevih del.

Po preselitvi v Zagreb je hrvaško kulturno okolje seznanjala o delih slovenskih pisateljev in pisateljic s prispevki o njih in s prevodi. Leta 1913 je skupaj z Milanom Vrbaničem izdala izbor slovenskih novel v hrvaščini (Kveder, Vrbanič 1913). Za Hrvaško narodno gledališče je na pobudo dr. Branka Gavella prevedla tudi Cankarjeve *Hlapce* (Moravec 1969: 184).

Srečanje z Bolgarom Petkom Conevim v času študija v Švici je spodbudilo njeno zanimanje za bolgarsko književnost, kot je razvidno iz pisma Petka Coneva z dne 31. 10. 1900. Iz pisma je mogoče zaključiti, da je Zofka Kveder načrtovala prevode iz bolgarske književnosti, saj je bolgarskega prijatelja prosila za nasvet, katera bolgarska literarna dela bi bila zanimiva za prevajanje. Conev ji namreč piše:

Čakal sem na nekaj bolgarskih avtorjev, ki bi mi priporočili dobre novele in romane. Nadalje bom imel več časa, da se bom lahko lotil zelenih prevodov. Je pa vprašljivo, ali boš kaj razumela iz moje nemščine. Žal bolgarsko-nemški slovar še ni izšel in dvomim, da sploh bo. Drugi filologi so sedaj zaposleni z nastajanjem novega, mnogo bolj obsežnega slovarja. Nameravaš morda sama narediti prevod? Zelo dobro bi bilo, če bi lahko. Jaz ti hočem pomagati, kolikor lahko. Jutri ali pojutrišnjim dobim odgovore od naših

2 Pismo Boženi Vikovi-Kunětick se nahaja v Literarnem arhivu v Pragi.

3 Rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižnice Ljubljana, Ms 1113, c, št. 34.

literatov, potem ti takoj napišem, kakšen obseg imajo dela in morda tudi vsebino. (Mihurko Poniž 2019: 213–214)

Osebna srečanja so bila torej pomembna spodbuda za prevode čeških avtorjev in avtoric v slovenščino in nemščino ter slovenskih v nemščino in hrvaščino.

2.2 Posredovanje idej v publicističnih in esejističnih besedilih

Petra Broomans navaja posredovanje idej, ki »potujejo« v literarnih besedilih in njihovih prevodih, v pismih s potovanj, v mednarodnih izobraževalnih strategijah in umetniških kolonijah, kot pomembno obliko kulturnega posredništva: »Potujoče ideje so kot korenine rizoma, nastanejo v nekem prostoru in se širijo v drugega z valovi kulturnega prenosa v obliki pisem, književnosti in slik. Med tem potovanjem, tako pri odhodu kot pri prihodu, morajo premagati ovire ali sprejeti kompromise.« (Broomans 2019: 15) V devetnajstem stoletju so po evropskem prostoru intenzivno krožile ideje ženske emancipacije. Kot ženska, ki je zagovarjala svobodne življenjske izbire, je bila Zofka Kveder za feministične ideje odprta in jih je posredovala tako v svojih literarnih kot publicističnih delih. V pričujočem prispevku se bomo zaradi prostorske omejitve osredinili le na publicistične prispevke.

2.2.1 Feminizem

Zofka Kveder se je v svojih zgodnjih feminističnih besedilih navezovala predvsem na poglede vodilnih feministk iz nemškega in skandinavskega govornega prostora. Prvo tovrstno besedilo je 1. 2. 1899 objavila v *Slovenskem narodu* in ga naslovlila *Nekaj o ženskem vprašanju* (Kveder 1899b). To besedilo v duhovitem in pogovornem tonu opozarja predvsem na odnos (moške) družbe do žensk, ki ne morejo ali ne želijo uresničiti tradicionalne ženske vloge, in skuša razložiti, zakaj je pomembno, da imajo tudi ženske možnost samostojnega preživljanja. Feljtonski stil pisanja avtorica spremeni v prvem feminističnem prispevku *O ženskem vprašanju* za revijo *Slovenka* (1899c). Četudi je v uvodu še šaljiv ton, avtorica v nadaljevanju jasno pove, da bi ženskam moral biti dostopen univerzitetni študij. V prispevkih, ki jih piše od pomladi 1900 naprej, duhovitost pogosto zamenjata ironija in sarkazem, spravljivega tona ne zasledimo več. Na razvoj njene feministične misli je gotovo vplivalo tudi intenzivno branje literature o tej tematiki tako v nemščini kot češčini. V prispevku *Kaj hočemo?* (1901č) povzema odlomke iz romana češkega pisatelja Josefa Laichterja (1864–1949) *Za pravico* (Za pravdou, 1898) in jasno izpove svoj pogled na vlogo ženske: ženska mora ostati zvesta svojim prirojenim dolžnostim, biti žena in mati je njen osnovni poklic, a k temu lahko doda tudi poklicno uresničitev, predvsem pa si lahko partnerja izbere iz ljubezni in ne zato, da bi si zagotovila ekonomsko varnost. Pogoji, da se dekle razvije v samostojno žensko, pa je, kot ponovno poudarja avtorica, pravilna vzgoja (Kveder 1900č). Feministične prispevke je Zofka Kveder objavila tudi v *Slovenskem narodu* in v *Jutru*. Prispevek *Žensko vprašanje*, ki je nastal po predavanjih v Trstu in Gorici leta 1910, je poskus kratke zgodovine žensk, v njem pa avtorica izpričuje tudi dobro poznavanje prispevkov na temo »žensko vprašanje« (M. Wollstonecraft, J. Stuart Mill).

Zofka Kveder se je kot predstavnica malega naroda zavedala, da lahko samo s pisanjem za tuje časopise seznanijo širše kroge z emancipacijskimi težnjami Slovenk. V Pragi je navezala stike

s češkimi feministkami in dobila možnost, da češki javnosti predstavi slovensko žensko gibanje. Tako je nastal prispevek *Ženské hnutí slovinské (Slovensko žensko gibanje)*, v katerem je kot pomemben del slovenskega ženskega gibanja predstavljena tudi revija *Slovenka*. Po preselitvi v Zagreb je Zofka Kveder češko družbo seznanila s položajem žensk na Hrvaškem (Kveder 1908/09).

Tudi v nemškem govornem prostoru je Zofka Kveder poročala o prvi slovenski ženski reviji. V dunajski *Dokumente der Frauen* je objavila prispevek *Zustände in einem Waisenhaus*, v katerem je najprej povzela besedilo o kranjski dekliški sirotišnici, ki je bilo objavljeno pod naslovom *Vzgoja v sirotiščih* v deseti številki *Slovenke* 15. 10. 1900, nato pa je predstavila tudi revijo in poudarila, da je ta z novo urednico dobila tudi novo podobo, saj se je iz družinske revije začela spreminjati v feministično.

V *Agramer Tagblattu* (1901e) je v času prve svetovne vojne opozarjala, da se pri političnih odločitvah ne sme spregledati ženske volilne pravice (Kveder 1917a), in poročala o ženskem kongresu v Stockholmu (Kveder 1917b). Med vojno in po njej je številne prispevke o vlogi in položaju žensk v novi državi objavila v reviji *Ženski svijet*, kasneje preimenovani v *Jugoslavensko ženo*. V prvih številkah, izdanih še v vojnem času, je pisala o vlogi žensk v mirovnem gibanju in kaj zahtevajo na političnem področju. Udaren prispevek je naslovlila *Šta hočemo?*, enako kot pred skoraj dvema desetletjema prispevek v *Slovenki*. V hrvaškem prispevku je zapisala, da ženske hočejo mir, politično in socialno enakopravnost, s čimer se ženske ne bodo odrekle pravici in dolžnosti materinstva. Ker sabor pripravlja reformo volilne pravice, Zofka Kveder še zapiše, da Hrvatice zahtevajo volilno pravico. V prispevkih, ki so nastali že v novi državi, Zofka Kveder spodbuja k dejavni participaciji žensk v javnem življenju, saj na ta način soustvarjajo novo domovino (Kveder 1918a, 1918b, 1919a, 1919b, 1919c). Kar nekaj besedil je bilo namenjeno tudi predstavitvi ženskega izobraževanja na Češkem (Kveder 1918b, 1918č).

2.2.2 Moč umetniške ustvarjalnosti (prispevki o umetnikih in njihovih stvaritvah)

V slovenski moderni je položaj umetnika motivna stalnica v književnosti in publicistiki, zato ni presenetljivo, da tudi pri Zofki Kveder najdemo besedila, v katerih problematizira premalo cenjeno vlogo umetnikov in umetnic v družbi in zagovarja njihovo umetniško avtonomijo. Ideje o umetniku kot izjemnem posamezniku, ki je snovna podstat že od dobe romantike, Zofka Kveder ne artikulira le v umetniških besedilih, temveč tudi v publicističnih prispevkih in esejih.

Zofka Kveder je potem, ko je zapustila slovenski kulturni prostor, svoje rojake in rojakinje seznanjala s tujimi umetniki in njihovimi stvaritvami v različnih revijah. V bavarski prestolnici je nanjo naredil močan vtis italijanski slikar Giovanni Segantini, zato je o njem napisala prispevek za *Ljubljanski zvon* (Kveder 1902b). Tudi iz Prage je poročala o razstavah in gledaliških uprizoritvah (Kveder 1902c, 1902č). O njenih poročilih z razstav piše Lilijana Stepančič (2019: 91):

Nalogo je opravila odlično. Slovensko občinstvo je obveščala o sodobni umetnosti, predstavljeni na pomembnih razstavah v Pragi, zbujala v institucionalno manj kompleksnem slovenskem kulturnem prostoru skomine po bogatem kulturnem življenju v češki prestolnici in podpirala ambicije, da bi se v to smer razvilo kulturno dogajanje v Ljubljani. Z večjo vidnostjo bolj naprednega in liberalnega dela likovne ume-

tnosti, ki so jo ustvarjale časnikarske objave, je prispevala kamenček k dvigu pomena takrat tako imenovanih nezgodovinskih narodov v okviru nacionalno imperialistično urejenega sveta.

Češko kulturo je posredno predstavila tudi v prispevku o knjižničarju Janu Legu, dotaknila se je v feljtonu *Kritika in svetovna literatura* pri nas in v zapisu o ljudskih knjižnicah v *Domačem prijatelju*. Tudi bralcem *Nade*, *Savremenika*, *Jugoslavenske žene* in *Agramer Tagblatta* je poročala o kulturnem življenju v Pragi (prim. Kveder 2019).

Zofka Kveder je slovensko književnost ves čas svojega kulturnega delovanja dejavno predstavljala prostorom, v katerih je živela in ustvarjala. Za praško *Politiko* je napisala pregleden prispevek o slovenskih književnikih z naslovom *Einiges von der slowenischen Literatur* (Kveder 1903). V uvodu zapiše, da Slovenci radi beremo in da smo trden narod, saj bi sicer podlegli vsem hudim pritiskom potujčevanja, nato pa predstavi posamezne avtorje in avtorice. O slovenski književnosti je pisala tudi v prispevku *Něco ze slovinské literatury* (Nekaj o slovenski književnosti), ki je bil objavljen v časniku *Národ*.⁴

Slovenski publikli je predstavila tudi hrvaške pisatelje, ki so pisali v reviji *Nova Nada* (Novonadaši), največ prispevkov o slovenskih literatih pa je objavila po preselitvi v Zagreb v hrvaški literarni reviji *Savremenik*. Hrvatom je najprej v letniku 1907 predstavila Simona Gregorčiča, Josipa Murna in Dragotina Ketteja, v letniku 1910 pa je objavila cikel prispevkov *Slovenske knjige i pisci*, v katerih je pisala o Ernestini Jelovšek, Ivanu Cankarju, Ivanu Lahu, Vladimirju Levstiku, Franu Milčinskem in Antonu Aškercu. Čeprav je želela posredovati čim več podatkov o predstavljenih literarnih ustvarjalcih, se je dotaknila tudi drugih tem. Pri Gregorčiču ne more obiti slovenskega katolicizma, ki je zavračal pesnikovo umetniško izražanje, ker ni bilo skladno s katoliško doktrino, ter spomni še na »brezprimerno hajko« zoper Aškerca in na požig Cankarjeve *Erotike*. Vendar v svojem odnosu do katoliške cerkve ni ozka ali enostranska, saj posveti izčrpen prispevek slovenskim pisateljem in duhovnikom (Aškercu, Medvedu, Mešku, Sardenku in Finžgarju) ter naklonjeno predstavi njihovo delo.

2.2.3 Jugoslovanstvo

Jugoslovanska ideja je bila v času, v katerem je živela Zofka Kveder, zelo aktualna: »Ideja o bratstvu slovanskih narodov, skrbno negovana pa tudi pogojevana s političnimi razmerami, je uspela preseči razlike, ki so nastale med stoletja ločenimi narodi v dveh cesarstvih. Konec prve svetovne vojne je prinesel nov evropski zemljevid. Nova Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je prinesla jugoslovanski ideji nove preizkušnje.« (Mandić idr. 2017) Te preizkušnje je Zofka Kveder, navdušenka nad jugoslovansko idejo, doživljala na lastni koži. Že pred prvo svetovno vojno je uporabljala izraz »jugoslovanski«, tako na primer v prispevku *Zlata Praga* slikarje Jakopiča, Vavpotiča, Žmitka, Žabota in Tratnika imenuje jugoslovanski slikarji. Proti koncu prve svetovne vojne v reviji *Ženski svijet* apelira na Hrvatice, Slovenke in Srbkinje, da ne smejo misliti samo na interese svojega naroda: ni dovolj, da se Srbkinja počuti samo Srbkinjo, Hrvatica ni prava domoljubka, če ni

⁴ *Národ* 2/1909, 23, 236. Iz kataloga čeških knjižnic (Souborný katalog ČR) je razvidno, da navedena številka ni ohranjena v nobeni knjižnici.

tudi Jugoslovanka, Slovenka mora pozabiti na svoj »provincialni patriotizem in postati hčerka združene, svobodne Jugoslavije«. »Sestre« opozarja, da naj ne sejejo razdora, da naj ne kalijo idealizem svojih mož s prepirljivimi opazkami in strupenimi besedami. Iz takšnega razmišljanja sklene, da so Slovenci, Hrvati in Srbi en narod – Jugoslovani in da bo že naslednja generacija pozabila, da so bili njihovi starši pripadniki hrvaškega, srbskega in slovenskega naroda. (Kveder 1918e: 434)

Tudi preimenovanje revije *Ženski svijet v Jugoslavensko ženo* razkriva, kako blizu ji je bila ideja o jugoslovanstvu. Morda tudi zato, ker je v njej videla izbris nacionalnih identitet, ki jih je s prečeno mejo doživljala kot omejujoče in težila k identitetni večkulturnosti. Leta 1919 je optimistično zapisala, da je Slovenke več nočejo, Hrvatice ne priznavajo čisto za »svojo«, Srbkinje tudi ne in da to včasih boli, a ji hkrati tudi daje moč, da ostane Jugoslovanka (Kveder 1919c). Vendar ji ta identitetna pozicija ni dajala moči za premagovanje vseh ovir, ki so se pojavile v povezavi z njo. Še posebno problematično je bilo njeno jugoslovanstvo takrat, ko ga je začela tendenciozno vnašati v literarna besedila, predvsem v dramatiko, zaradi česar je postala tarča napadov hrvaških kulturnikov, ki so zavračali jugoslovanski unitarizem in centralizem (Kveder 2019).

2.2.4 Večkulturnost

Ideja jugoslovanstva je bila Zofki Kveder blizu predvsem zaradi možnosti sobivanja različnih kultur. Raznolikost snovne in nesnovne kulturne dediščine je Zofko Kveder fascinirala od prvih srečanj z drugimi kulturnimi prostori. Po bivanju v Trstu, kjer jo je očaral mediteranski temperament, je bila prva prestolnica, v kateri se je Zofka Kveder nameravala ustaviti za dlje časa, Zürich. O prvih vtisih o mestu je poročala v *Slovenskem narodu* (1899a). Na podoben način je dojemala tudi bavarsko prestolnico München, ki jo je bralcem dnevnika *Agramer Tagblatt* predstavila s svojim doživljanjem mesta in ne le z dokumentiranjem kulturnih znamenitosti v njem (Kveder 1900a). Med prvo svetovno vojno je obuja spomine na balkansko potovanje in razmišljala o ženskah različnih narodnosti, ki jih je tam spoznala (Kveder 1916). V slovenščini je živo predstavila svoje potovanje po Bosni, kjer je bila pozorna predvsem na življenje domačinov, njihove običaje in navade (*V Sarajevem*), s posebnim zanimanjem se je poglobila tudi v življenje žensk (Kveder 1904c). O Bosni, še posebno o njeni kolonializaciji, je pisala tudi v prispevku za *Agramer Tagblatt* (Kveder 1909). Vendar do drugih kultur ni bila vselej strpna. Negativen odnos do judovstva razkriva njen zapis v *Ženskem svijetu* (Kveder 1919a; Vittorelli 2004).

3 Zaključek

Zofka Kveder je bila nedvomno najbolj večkulturna avtorica slovenske moderne. Njena srečanja s predstavniki tujih kultur in sledenje aktualnim idejam so bili sprožilci za številne dejavnosti s področja kulturnega posredništva. Medtem ko so v zadnjem obdobju njena publicistična besedila delno že bila predmet raziskav na področju literarne in umetnostne zgodovine, predstavlja njen prevajalski opus še vedno izziv tako za bolj poglobljene predstavitve kot tudi korektno umestitev v slovensko zgodovino prevajanja.

Viri

- KVEDER, Zofka, 1899a: Pismo iz Curiha. *Slovenski narod* XXXII/237 (16. 10. 1899). 1.
- KVEDER, Zofka, 1899b: Nekaj o ženskem vprašanju. *Slovenski narod* XXXII/26 (1. 2. 1899). 1–2.
- KVEDER, Zofka, 1899c: O ženskem vprašanju. *Slovenka* III/3. 64–68.
- KVEDER, Zofka, 1900a: Aus München. *Agramer Tagblatt* XVI/32 (9. 2. 1900). 2–4.
- KVEDER, Zofka, 1900b: Die dritte Ausstellung bildender Künstler aus Prag. *Agramer Tagblatt* XVI/257 (9. 11. 1900). 2–4.
- KVEDER, Zofka, 1900c: Prager Brief. *Agramer Tagblatt* XVI/280 (12. 12. 1900). 2–3.
- KVEDER, Zofka, 1900č: Kaj hočemo? *Slovenka* IV/10. 232–235.
- KVEDER, Zofka, 1901a: Prager Brief. *Agramer Tagblatt* XVI I/55 (7. 3. 1901). 2–3.
- KVEDER, Zofka, 1901b: Prager Brief. *Agramer Tagblatt* XVI I/77 (3. 4. 1901). 2–3.
- KVEDER, Zofka, 1901c: Die Ausstellung der »Jednota umělců výtvarných«. *Agramer Tagblatt* XVI I/92–93 (22.–23. 4. 1901). 4.
- KVEDER, Zofka, 1901č: Der Kaiser-König in Prag. *Agramer Tagblatt* XVII/137 (17. 6. 1901). 4.
- KVEDER, Zofka, 1901d: Prager Brief. *Agramer Tagblatt* XVII/140 (20. 6. 1901). 4–5.
- KVEDER, Zofka, 1901e: Zustände in einem Waisenhaus. *Dokumente der Frauen* III/19 (15. 1. 1901). 613–614.
- KVEDER, Zofka, 1902a: Prager Brief. *Agramer Tagblatt* XVIII/34 (11. 2. 1902). 2–3.
- KVEDER, Zofka, 1902b: Giovanni Segantini, italijski slikar. *Ljubljanski zvon* XXII/8. 574–575.
- KVEDER, Zofka, 1902c: Rodinova izložba v Pragi. *Slovenski narod* XXXV/154 (8. 7. 1902) in XXXV/155 (9. 7. 1902). 1 in 1–2.
- KVEDER, Zofka, 1902č: Izložba Avgušтина Rodina. *Ljubljanski zvon* XXII/7. 501–502.
- KVEDER, Zofka, 1903: Einiges von der slowenischen Literatur. *Politik* XLII/287 (15. 10. 1903). 1–2.
- KVEDER, Zofka, 1904a: Narodni divadlo v Pragi. *Ljubljanski zvon* XXIV/3. 189–190.
- KVEDER, Zofka, 1904b: Godišnja izložba umjetničkog društva za Češku. *Nada* VIII/15 (1. 8. 1904). 234–236.
- KVEDER, Zofka, 1904c: V Sarajevem. *Slovan* II/4 in II/5. 97–102 in 149–150.
- KVEDER, Zofka, 1908–1909: Ženy v Chorvatsku. *Vesna (Mladá Boleslav)* V/314–315. 333–334.
- KVEDER, Zofka, 1909: Bosnien. *Agramer Tagblatt* XXV/35 (13. 2. 1909). 2–3.
- KVEDER, Zofka, 1914: Diletantske kazališne družine u Češkoj. *Savremenik* IX/3. 179–180.
- KVEDER, Zofka, 1916: Reiseerinerungen. *Agramer Tagblatt* XXXII/62. 9–10.
- KVEDER, Zofka, 2017a: Die kroatischen Frauen und die Politik. *Agramer Tagblatt* XXXIII/192 (15. 7. 1917). 7.
- KVEDER, Zofka, 1917b: Die internationale Frauenkonferenz in Stockholm. *Agramer Tagblatt* XXXIII/259 (28. 10. 1917). 7–8.
- KVEDER, Zofka, 1918a: Jugoslavenske žene i narodna politika. *Ženski svijet* II/1. 1–2.
- KVEDER, Zofka, 1918b: Viši ženski kurzevi v Pragi. *Ženski svijet* II/3. 136–137.
- KVEDER, Zofka, 1918c: Narodni Divadlo u Pragu. *Jugoslavenska žena* II/5–6. 241–248.
- KVEDER, Zofka, 1918č: Češkinje i češki študij v Pragi. *Ženski svijet* II/5–6. 260–261.
- KVEDER, Zofka, 1918d: Narodna organizacija i žene. *Ženski svijet* II/7. 273–274.
- KVEDER, Zofka, 1918e: Jugoslavenke! *Jugoslavenska žena* II/11. 433–435.
- KVEDER, Zofka, 1919a: Jugoslavenke i židovsko pitanje. *Jugoslavenska žena* III/3. 107–116.
- KVEDER, Zofka, 1919b: Bijedno stanje naših učiteljica. *Jugoslavenska žena* III/5. 195–197.
- KVEDER, Zofka, 1919c: Potreba solidarnosti medju ženama. *Jugoslavenska žena* III/5. 197–200.
- KVEDER, Zofka, 2019 : *Zbrano delo. Knjiga 5, Dramatika, članki, feljtoni*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Literatura

- BROOMANS, Petra, RONNE, Marta, 2009: Gendering Cultural Transfer and Transmission History. Petra Broomans, Sandra van Vorst (ur.): *Rethinking Cultural Transfer and Transmission. Reflections and New Perspectives*. Groningen: Barkuis. 117–130.
- BROOMANS, Petra, KLOK, Janke, 2019: Thinking about Travelling Ideas on the Waves of Cultural Transfer. Petra Broomans, Janke Klok (ur.): *Travelling Ideas in the Long Nineteenth Century*. Groningen: Barkhuis. 9–28.
- JAN, Zoltan, 2008: Zofka Kveder in Cankarjev Kralj na Betajnovi. Jasna Honzak-Jahić, Alenka Jensterle-Doležal (ur.): *Zofka Kvedrová (1878–1926): recepcje její tvorby ve 21. století*. Praha: Národní knihovna ČR, Slovanská knihovna. 107–123.
- JENSTERLE-DOLEŽAL, Alenka, 2014: *Avtor, tekst, kontekst, komunikacija: poglavja iz slovenske moderne*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- MANDIĆ, Slobodan idr. (ur), 2017: *Slovinci v Beogradu*. <http://www.sistory.si/cdn/publikacije/38001-39000/38754/index.html> (dostop 15. 6. 2020)

Ustvarjalke v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi

- MIHURKO PONIŽ, Katja, 2003: Drzno drugačna: Zofka Kveder in podobe ženskosti. Ljubljana: Delta.
- MIHURKO PONIŽ, Katja, 2019: Bolgarsko-slovensko prijateljstvo v življenju in delih Zofke Kveder/The Bulgarian-Slovenian friendship in the life and works of Zofka Kveder. Namita Subiotto, Ljudmil Dimitrov (ur.): *Bolgarija - Makedonija - Slovenija: meždukulturni dialozi v XXI vek: recenzirana kolektivna naučna monografija/Bugarija - Makedonija - Slovenija: meždukulturni dialozi vo XXI vek/Bolgarija - Makedonija - Slovenija: medkulturni dialogi v XXI stoletju*. Sofija: Nacionalno izdatelstvo za obrazovanje i nauka »Az-buki«. 205–216.
- MORAVEC, Dušan, 1963: *Vezi med češko in slovensko dramo*. Ljubljana: Slovenska matica.
- MORAVEC, Dušan, 1969: Opombe k peti knjigi. Ivan Cankar: *Zbrano delo*. Ljubljana: Državna založba Slovenije. 135–267.
- OROŽEN, Božena, 1978: Zofka Kvedrova v Pragi. Ob stoletnici rojstva. *Dialogi* XIV/4. 220–232.
- STEPANČIČ, Lilijana, 2019: Zofka Kveder o likovni umetnosti za sedanjo rabo. Vloga likovne kritike nekoč in danes. *Likovne besede* XXII/111. 90–93.
- VITTORELLI, Natascha, 2004: Verschwiegen, verharmlost, entschuldigt: Antisemitismus in Zofka Kveders Briefroman »Hanka«. Thede Kahl, Elisabeth Vyslonzi, Alois Woldan (ur.): *Herausforderung Osteuropa. Die Offenlegung stereotyper Bilder (Schriftenreihe des Österreichischen Ost- und Südosteuropa-Instituts. Band 29)*. Wien, München: Verlag für Geschichte und Politik. 176–193.